

Turun kaupunki	§	Kokouspvm	Asia	1
Kaupunginhallitus	282	09.09.2024	6	
Kaupunginvaltuusto	140	23.09.2024	14	

2982-2024 (00 01 02, 12 01 02)

Vastaus valtuutettu Riitta Karjalaisen ym. aloitteeseen koskien mielenterveystaitojen opettamista Turun kaupungin peruskouluissa

Tiivistelmä:

Valtuutettu Riitta Karjalainen ym. ovat tehneet aloitteen koskien mielenterveystaitojen opettamista Turun perusopetuksen kouluissa. Kaupunginvaltuustolle esitetään, että se merkitsee aloitteen vastauksen tiedoksi ja aloitteen käsitellyksi

Kh § 282

Perusopetuksen palvelupäällikkö Krista Lahtinen 1.8.2024:

Alkuun

Valtuutettu Riitta Karjalainen ym. ovat tehneet aloitteen koskien mielenterveystaitojen opettamista Turun perusopetuksen kouluissa. Aloitteessa esitetään, että jokaisessa Turun kaupungin peruskoulussa toteutetaan oppilaille ja opettajille kahden koulupäivän mittainen mielenterveyden ensiavun koulutus syksyllä 2024 ja keväällä 2025 yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Koulutus sisältäisi mielenterveyden ja oman hyvinvoinnin vahvistamisen perusteet, ohjeita riskitilanteiden tunnistamiseen ja muiden auttamiseen, oppimateriaalin elämänkriiseistä selviämiseen sekä erilaisten mielenterveyden häiriöiden tunnistamiseen.

Tehty aloite on tärkeä osoitus siitä, että meillä kaikilla on huoli näinä poikkeuksellisina aikoina kasvaneesta sukupolvesta, joka tarvitsee uudenlaisia toimia mielenterveyden ja resilienssin turvaamiseksi.

Koulu on paikka, jossa voidaan tavoittaa lapsista ja nuorista lähes jokainen. Tästä syystä sitä voidaan käsitellä paikkana, jossa voidaan edistää mielenterveyttä ja sitä suojaavia tekijöitä.

Mielenterveys määritelmänä

Mielenterveyden määritelmä on moninainen ja sen on nähty olevan riippuvainen historiallisista, sosiaalisista, kulttuurisista, poliittisista ja taloudellisista tilanteista. World Health Organization määrittelee mielenterveyden hyvinvoinnin tilaksi, jossa yksilö ymmärtää omat kykynsä, selviytyy elämän aiheuttamasta stressistä, sekä kykenee työskentelemään tuotteliaasti (World Health Organization, 2004).

Nuorten hyvinvointia käsitellään usein mielenterveyden näkökulmasta. On siis tärkeää tunnistaa, että mielenterveys ja hyvinvointi rakentuvat kaikessa arkisessa tekemisessä ja kohtaamisessa. Mielenterveyden edistämistä on kaikki toiminta, joka vahvistaa mielenterveyttä tai minimoi sitä vahingoittavia seikkoja.

Mielenterveystaidot voidaan nähdä yläkäsitteenä erälle koulumaailmaan liittyville teemoille, kuten tunne- ja vuorovaikutustaidoille, kiusaamiselle ja sen ehkäisemiselle, opiskeluhuollon toiminnalle, yhteisölliselle toimintakulttuurille sekä ympäristöopin ja terveystiedon oppiaineiden sisällöille.

Turun kaupunki	§	Kokouspvm	Asia	2
Kaupunginhallitus	282	09.09.2024	6	
Kaupunginvaltuusto	140	23.09.2024	14	

Perusopetuksen opetussuunnitelma

Koulun toimintaa säätelee opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma, jotka linjaavat sen, miten opetus ja koulutyö järjestetään.

Mielenterveystaitojen osa-alueita käsitellään opetussuunnitelmissa monipuolisesti. Myös vuoden 2018 varhaiskasvatussuunnitelma sisältää lapsen mielen hyvinvoinnin tukemisen (Opetushallitus 2018).

Kokonaisuutena voidaan todeta, että nykyisten opetus- ja varhaiskasvatussuunnitelmien puitteissa jokaisella kasvuympäristön aikuisella tulee olla osaamista edistää lapsen ja nuoren hyvinvointia, ja näin myös mielenterveyttä jokapäiväisessä arjessa.

Opetussuunnitelmassa mielenterveystaitoja käsitellään seuraavasti:

- **Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot** on yksi seitsemästä laaja-alaisesta, oppiaineita integroivasta osaamisalueesta, ja siinä opetellaan toimimista oman ja yhteisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden puolesta. Vuosiluokkien 3-6 sisältöihin kuuluvat mm. tunne- ja sosiaaliset taidot sekä vastuu oppimisympäristön siisteydestä, viihtyisyydestä ja ilmapiiristä. Yksityisyyden ja henkilökohtaisten rajojen suojaamisen merkityksestä keskustellaan ja opitaan siihen liittyviä toimintatapoja. Oppilaat tutustuvat myös kestävään kuluttamiseen ja säästäväisyyteen.
- Mielenterveystaitoja opetetaan yläkoulussa **terveystiedon oppiaineessa** ja alakoulussa terveystiedon sisällöissä **ympäristöopin oppiaineessa**. Vuosiluokilla 3-6 oppilaita kannustetaan toimimaan hyvinvointia ja turvallisuutta edistäen ja itseään suojellen arjessa. Oppilaat harjoittelevat ryhmässä toimimista erilaisissa yhteisöissä sekä pohtivat erilaisten vuorovaikutustilanteiden ja yhteisöjen merkitystä hyvinvoinnille. Oppilasta innostetaan ilmaisemaan itseään ja kuuntelemaan muita sekä hänen valmiuksiaan tunnistaa, ilmaista ja säädellä tunteitaan tuetaan. Oppilas harjoittelee tunnistamaan oman kehon ja mielen viestejä sekä tiedostamaan omia ajatuksia, tarpeita, asenteita ja arvoja. Turvataitoja harjoitellaan esimerkiksi seuraavilla osa-alueilla: päihteet, kiusaamisen ja väkivallan ehkäisy, fyysinen ja henkinen koskemattomuus.
- Lisäksi mielenterveyttä tukevia taitoja opetetaan **useissa oppiaineissa**, kuten uskonnon, elämäntutkimuksen, äidinkielen ja kirjallisuuden sekä liikunnan ja muiden taito- ja taideaineiden oppiaineissa.

Opiskeluhoolto

Opiskeluhoiltoa toteutetaan ensisijaisesti ehkäisevänä, koko kouluyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoiltona. Opiskeluhoilolla tarkoitetaan peruskoululaisen hyvän oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa kouluyhteisössä.

Opiskeluhoiltoa toteutetaan kaikkien oppilaitoksissa työskentelevien ja opiskeluhoiltopalveluista vastaavien Varhan työntekijöiden yhteistyönä. Oppilaan kokonaisvaltainen terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, osallisuus ja oppiminen, ongelmien ehkäisy ja varhaisen tuen tarjoaminen ovat keskiössä.

Turun kaupunki	§	Kokouspvm	Asia	3
Kaupunginhallitus	282	09.09.2024	6	
Kaupunginvaltuusto	140	23.09.2024	14	

Voidaan todeta, että opiskeluhoolto sisältää mielenterveyden edistämisen työtä monin eri tavoin.

Mielen hyvinvoinnin tukeminen Turun kaupungin perusopetuksessa

1. Opetussuunnitelma ja sitä täydentävät liitteet

Kuten edellä todettiin, opetussuunnitelma itsessään sitoo koulu yhteisössä työskentelevät opettamaan mielen hyvinvointiin liittyviä sisältöjä oppilaille.

Opetussuunnitelmaa täydentäviä ohjeita ja toimenpideohjelmia, joissa mielen hyvinvointia käsitellään, on perusopetuksessa useita:

- päihde- ja laillisuuskasvatuksen suunnitelma
- suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, häirinnältä, syrjinnältä ja väkivallalta
- tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma
- opiskeluhooltosuunnitelma

Tänä lukuvuonna Turun peruskouluissa järjestetään MOK-viikoilla hyvinvointiin liittyviä oppimiskokonaisuuksia, joissa käsitellään esimerkiksi tunnetaitoja, itsetuntemusta, kaveritaitoja, turva- ja selviytymistaitoja sekä hyvää arkea.

2. Lukuvuoden 2024-2025 painopistealueet

Käynnissä olevan lukuvuoden painopistealueiksi on valittu lukemisen ja liikumisen edistämisen lisäksi hyvinvointi. Koulut tarkentavat lukuvuosisuunnitelmissaan toimenpiteet ja käyttämänsä ohjelmat oppilaiden ja koko koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi.

3. Täydennyskoulutus

Opettajille ja rehtorille tarjotaan lukuvuosittain monipuolisesti täydennyskoulutusta eri ikäisten mielenterveyden tukemiseen, yhteisöllisen opiskeluhoillon toteuttamiseen, arvostavaan ja myönteiseen kohtaamiseen ja oppilaiden osallistamiseen. Kuukausittain koulujen käyttöön kootaan koulutuskirje, joka sisältää kaikki alueelliset ja valtakunnalliset koulutukset lukuvuoden painopistealueiden mukaan.

Viimeisen kahden lukuvuoden ajan Turun perusopetuksessa on satsattu henkilöstön MAPA-koulukseen. MAPA tarjoaa välineitä haasteellisen käytöksen ennaltaehkäisyyn ja hallintaan sekä vuorovaikutteisen toimintakulttuurin rakentamiseen koulussa. Tavoitteena on, että 20 % jokaisen koulun henkilöstöstä on saanut MAPA-koulutuksen tämän lukuvuoden loppuun mennessä.

Monikielisten oppilaiden määrä on Turussa kasvussa, ja tällä hetkellä reilu viidennes oppilaista on monikielisiä. Perusopetuksen henkilöstön täydennyskoulutuksessa ja tukemisessa on huomioitu erityisesti se, että tarjolla erilaisia aineistoja ja tukipalveluja. Kouluilla on käytössä esimerkiksi Mieli ry:n **Mielen-terveystaitoja maahanmuuttajaoppilaille** -tukiaineisto, joka koostuu perusopetuksen ammattilaisille suunnatuista tietoiskuista ja oppilaiden kanssa käytettävistä mielenterveystaitojen harjoituksista.

Turun kaupunki	§	Kokouspvm	Asia	4
Kaupunginhallitus	282	09.09.2024	6	
Kaupunginvaltuusto	140	23.09.2024	14	

4. Hyvinvointitieto

Turun perusopetuksessa lasten ja nuorten mielen hyvinvointiin liittyvää tietoa kerätään eri kyselyillä vuosittain. Useimpiin kyselyihin vastaavat oppilaat, huoltajat ja opettajat.

Kyselyitä ovat: kansalliset kouluterveyskysely ja fyysisen toimintakyvyn mitaus sekä kaupungin omat perusopetuksen laatuksely sekä tasoarvo- ja yhdenvertaisuuskysely. Näiden lisäksi koulu seuraa oppilaiden hyvinvointia omilla mittareillaan. Muuta oppilaista kerättävää hyvinvointidataa ovat koulupois-saolojen määrä ja oppilaan saama tuki.

Saatujen tietojen pohjalta suunnitellaan lukuvuosittain painopistealueet, hankkeet ja toimenpiteet niin kaupunki- kuin koulutasolla siten, että ne edistävät oppilaiden kaikenpuolista hyvinvointia.

Toimenpiteiden tueksi haetaan vuosittain ulkopuolista hankerahoitusta. Tällä hetkellä perusopetuksessa käynnissä olevista hankkeista suurimman osan (kymmenen hanketta) voidaan katsoa kehittävä ja edistävän suoraan tai välillisesti oppilaiden mielenterveystaitoja ja hyvinvointia. Näistä hankkeista mainittakoon esimerkiksi Yhteisöllisyydellä hyvinvointia, Sairaalaopetuksen kehittäminen, Alueellinen täydennyskoulutushanke, Jengiytymisen ehkäiseminen, Monikielisten oppilaiden tukeminen ja koulupolun sujuvoittaminen ja Turvallisuushankkeet.

Lukuvuonna 2022-2023 perusopetuksessa toteutettiin yhteistyössä Turun yliopiston Oppimisanalytiikan tutkimusinstituutin kanssa Yhteydessä-projekti, jossa kehitettiin tunnetaitoja ja psykologista joustavuutta opettava ohjelma 5.-luokkalaisille.

Tänä lukuvuonna perusopetuksessa osallistutaan Turun yliopiston ja INVEST tutkimuskeskuksen RefSupport- tutkimushankkeeseen. Hankkeessa pilottikoulut testaavat sähköistä työkalua, jota voidaan hyödyntää eri taustoista tulevien lasten mielenterveyden, kognitiivisten toimintojen ja sosiaalisten taitojen arvioimiseksi ja tukemiseksi. Tutkimushankkeen johtaja, apulaisprofessori Kirsi Peltonen työryhmineen piti elokuussa 2024 koulutuksen koko Turun perusopetuksen valmistavan opetuksen henkilöstölle (opettajat ja koulunkäynninohjaajat) otsikolla ”Mielenterveys, kognitiivinen kehitys ja sosiaalinen kompetenssi – yhteiset ja erilliset vaikutukset lapsen koulusuoriutumiseen”.

Vahva tutkimusyhteistyö jatkuu EDUCA – Koulutuksen tulevaisuus -lippulaivahankkeen myötä, jossa Turun kaupunki on mukana kaupunkikumppanina.

Lopuksi

Mielenterveystaitoja käsitellään jo laajasti Turun peruskoulujen nykyisissä opetussuunnitelmissa ja niitä tuetaan eri oppiaineiden, opiskeluhoillon, täydennyskoulutusten ja yliopistoyhteistyön kautta, joten erillisiä mielenterveystunteja tai koulutusta ei ole tarpeen järjestää.

Nykyiset toimenpiteet, jotka kattavat niin tunne- ja vuorovaikutustaidot kuin laajemmat mielenterveyteen liittyvät sisällöt, varmistavat, että oppilaat saavat tarvittavat valmiudet mielen hyvinvoinnin ylläpitämiseen.

Turun kaupunki	§	Kokouspvm	Asia	5
Kaupunginhallitus	282	09.09.2024	6	
Kaupunginvaltuusto	140	23.09.2024	14	

Turun kaupunki on parhaillaan päivittämässä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa, jonka tavoitteena on luoda suunnitelmallinen ja tutkimuspohjainen lähestymistapa lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Tämä prosessi pyrkii kehittämään yhtenäisen ja johdonmukaisen polun, joka tukee lasten ja nuorten hyvinvointia systemaattisesti eri elämänvaiheissa.

Oheismateriaali 1 Valtuutettu Riitta Karjalaisen ym. aloite koskien mielenterveystaitojen opettamista Turun kaupungin peruskouluissa

Kaupunginhallituksen ehdotus

Kaupunginvaltuusto merkitsee edellä olevan vastauksen tiedoksi ja aloitteen käsitellyksi.

Päätös Ehdotus hyväksyttiin.

Kv § 140

Oheismateriaali 1 Valtuutettu Riitta Karjalaisen ym. aloite koskien mielenterveystaitojen opettamista Turun kaupungin peruskouluissa

Kaupunginhallituksen ehdotus

Kaupunginvaltuusto merkitsee edellä olevan vastauksen tiedoksi ja aloitteen käsitellyksi.

Päätös Ehdotus hyväksyttiin.

Jakelu

tied Karjalainen Riitta